

УДК 711.16:712.253:613.5-056.26 <https://doi.org/10.31713/vt1202634>

Бичковська Л.С. ^[1; ORCID ID: 0000-0001-9876-5358],
старший викладач,
Гусарук Ю.В. ^[1],
студентка,

¹Національний університет водного господарства та
природокористування, м.Рівне

ФУНКЦІОНАЛЬНА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ: НОВІ ПРІОРИТЕТИ У ПРОЄКТУВАННІ МІСЬКИХ РЕКРЕАЦІЙ

У статті досліджено концепцію створення «зон тиші» у міських рекреаційних просторах як інструменту забезпечення психологічного комфорту. Проаналізовано роль водних та рослинних компонентів у формуванні ландшафтного терапевтичного середовища. Визначено основні принципи когнітивної безбар'єрності та архітектурної сценографії для мінімізації сенсорного шуму та відновлення ментальних ресурсів мешканців сучасного міста.

Ключові слова :ландшафтна архітектура, безбар'єрність, психологічний комфорт, зони тиші, терапевтичне середовище, сенсорна екологія, ландшафтне середовище.

Вступ: Сучасне місто є складним механізмом, що чинить постійний антропогенний тиск на людину. Висока щільність забудови, шумове забруднення та дефіцит природних компонентів призводять до виснаження когнітивних ресурсів мешканців. Ландшафтна архітектура, як частина архітектури займається організацією оточуючого ландшафту з метою його пристосування для практичних і естетичних потреб людини за допомогою компонентів ландшафту - рельєфу, ґрунту, клімату, водних поверхонь та рослинності. Ландшафтна архітектура – рідна сестра ландшафтного мистецтва, яка є одним з видів мистецтв і існує на рівні з іншими (живопис, скульптура, музика) [1. с. 60] Потреба в гармонізації навколишнього середовища за допомогою засобів ландшафтної архітектури та дизайну особливо гостро виявилася

сьогодні. Об'єкти ландшафтної архітектури ілюструють тісний зв'язок архітектури з природним середовищем, створюючи дивну гармонію елементів штучно створеного середовища. Крім того, найважливішою складовою частиною цього зеленого комплексу є природа: клімат, рельєф, ґрунт, вода і рослинність. Гармонійне поєднання цих різноманітних компонентів міста складає його архітектурний ландшафт. Побудова архітектурного ландшафту міста визначається природними і штучними компонентами [1. с. 12].

В умовах сучасних соціальних викликів архітектура ландшафту має трансформуватися у напрямку створення «терапевтичних просторів» на міських рекреаційних територіях.

Актуальність дослідження полягає у висвітленні проблеми створення сприятливого життєвого середовища для людей з обмеженими можливостями та розробці архітектурних рішень, що поєднують фізичну безбар'єрність із психоемоційним комфортом через проєктування інклюзивних «зон тиші».

Методика досліджень: У роботі використано метод системного аналізу архітектурних рішень, що поєднують фізичну безбар'єрність із принципами психологічного комфорту. Досліджено досвід проєктування сучасних парків (Саржин яр, парк «Аль-Фей») як зразків сценаріїв відновлювального руху.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці архітектурно-ландшафтних принципів формування «зон тиші» у міських рекреаціях, які поєднують фізичну безбар'єрність із психологічним комфортом та сенсорною екологією для відновлення ментальних ресурсів мешканців.

Виклад основного матеріалу досліджень:

Концептуальні засади формування зон психологічного розвантаження.

Проблема створення сприятливого життєвого середовища стає особливо актуальною в центральних міських районах, які як правило, забудовані щільніше периферійних, позбавлені великих зелених масивів і є місцем зосередження значної частини населення. Головні вулиці і площі як місця розташування різних культурно-побутових, адміністративних та інших громадських будівель, міські парки, бульвари, сквери повинні бути максимально улаштованими [2. с. 105]. Особливо гостро відчувають цю проблему люди з інвалідністю та обмеженими можливостями.

Сучасна парадигма рекреаційного ландшафтного проектування передбачає перехід від суто декоративної функції ландшафту до формування «терапевтичного середовища». Основою таких просторів стає зона психологічного розвантаження, де комфорт забезпечується через баланс статичних та динамічних елементів.

Сучасна ландшафтна архітектура — це «радше мистецтво рівноваги в русі і динаміці, адже ми постійно натрапляємо на прийняття нових і нових просторових рішень». Концепція «зон тиші» у рекреаційних територіях, базується на принципі ізоляції від зовнішніх подразників, що дозволяє спостерігачеві переключити увагу на природні процеси та відновити ментальні ресурси.

Рис. 1-2. Саржин Яр (Харків) [3]

Сенсорна екологія: роль води та рослинності.

Центральним інструментом створення відновлювального середовища є використання природних компонентів як фільтрів.

Водний компонент: Вода є найбільш динамічним елементом, що виступає «дзеркалом, у якому місто споглядається». У проєктних рішеннях вона виконує роль акустичного маскування. Рівномірний звук («білий шум») від штучних каскадів чи перекатів створює «акустичну завісу», яка ефективно поглинає низькочастотний шум міста, сприяючи глибокому зануренню в стан спокою [4. с. 50]. Поряд з цим, такі властивості води, як текучість, прозорість, можливість відображати рисунок і колір хмаринок, оточуючих рослин, будівель і споруд, а також створювати звукові ефекти— все це ще більше підвищує значення водойм і водних пристроїв, як сильного засобу емоційної дії на людину [5 с.65].

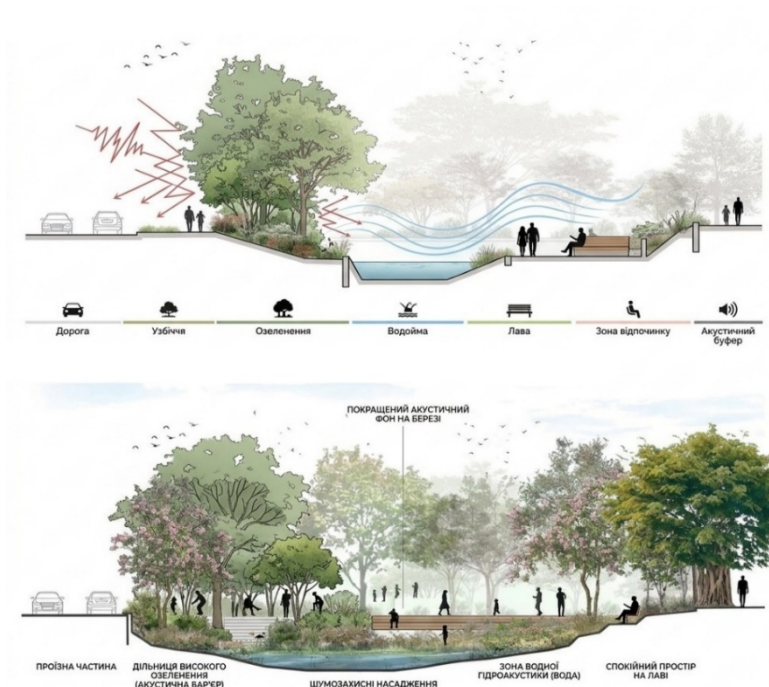

Рис. 3. Функція акустичної завіси [6]

Рослинний компонент: Озеленення формує мікроклімат та психологічний затишок. Адже зелень — головний чинник естетики, що «відіграє вирішальну роль у формуванні культурного ландшафту міста». Багаторусні насадження виконують роль візуальних екранів, створюючи відчуття приватності та захищеності, що є критично важливим для зниження рівня тривожності спостерігача [4. с. 46].

Когнітивна безбар'єрність та безпека руху.

Фізична доступність простору є лише початковим рівнем інклюзії. Відповідно до «Альбому безбар'єрних рішень», середовище стає справді доступним тоді, коли воно є інтуїтивно зрозумілим: «Простір має бути спроектований так, щоб ним могла користуватися будь-яка людина... без потреби в додатковій адаптації» [7].

Важливим чинником є якість пішохідних шляхів. Стабільність покриття: Використання рівних, неслизьких матеріалів без глибоких швів (наприклад, безшовне бетонне покриття або дрібнозернистий асфальт) знижує рівень сенсорного шуму та фізичної втоми. Для когнітивного розвантаження необхідно проєктувати спеціальні «кишені» відпочинку вздовж маршрутів, що забезпечують простір для крісел колісних та дитячих візків. Це дає можливість

спостерігачеві вийти з транзитного потоку, не втрачаючи відчуття контролю над ситуацією. Також важлива ергономіка меблів: Лави з підлокітниками та спинками, виконані з натуральних матеріалів забезпечують тактильний комфорт [8]. Важливим чинником є якість пішохідних шляхів. Стабільність покриття: Використання рівних, неслизьких матеріалів без глибоких швів (наприклад, безшовне бетонне покриття або дрібнозернистий асфальт) знижує рівень сенсорного шуму та фізичної втоми. Для когнітивного розвантаження необхідно проєктувати спеціальні «кишені» відпочинку вздовж маршрутів, що забезпечують простір для крісел колісних та дитячих візків. Це дає можливість спостерігачеві вийти з транзитного потоку, не втрачаючи відчуття контролю над ситуацією. Також важлива ергономіка меблів: Лави з підлокітниками та спинками, виконані з натуральних матеріалів, забезпечують тактильний комфорт [8].

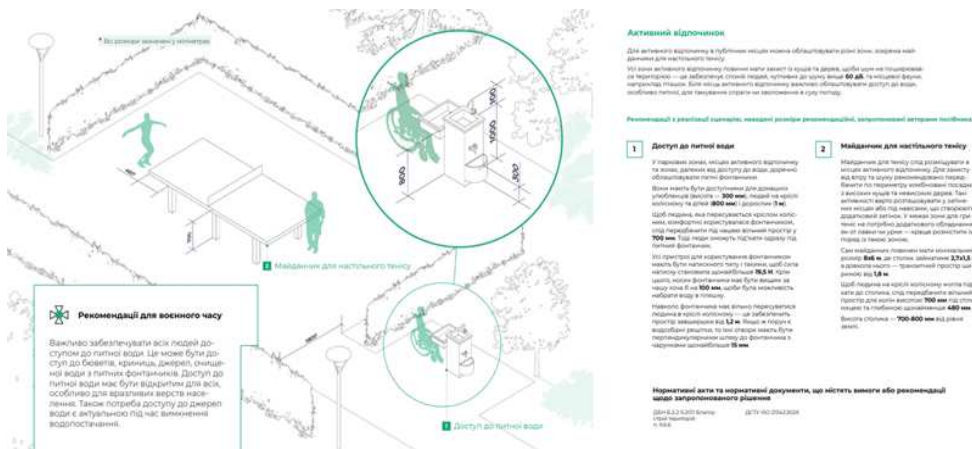

Рис. 4. Приклад з «Альбому безбар'єрних рішень» щодо

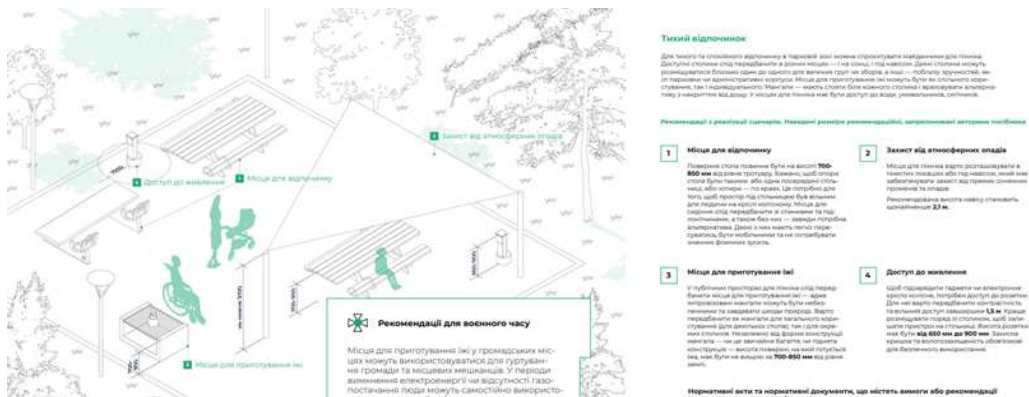

Рис. 5 Приклад з «Альбому безбар'єрних рішень» щодо

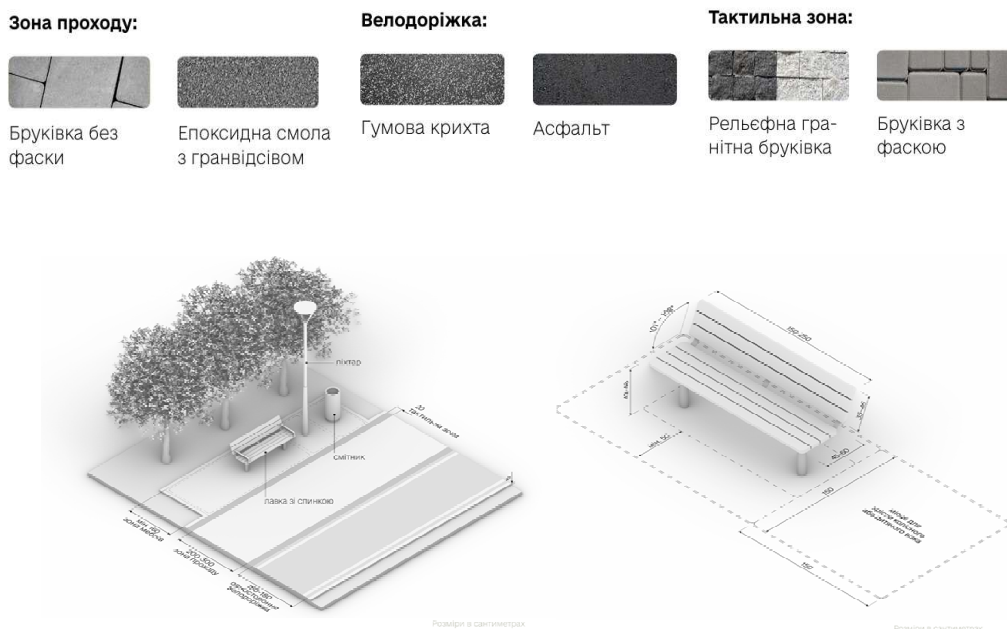

Рис. 6-8. 6. Покриття; 7. Облаштування доріжки та кишені відпочинку;
8. Лава зі спинкою [8]

Архітектурна сценографія та регулювання динаміки сприйняття.

Проектування відновлювального простору вимагає розробки сценарію руху, який регулює темп сприйняття середовища.

Транзитні шляхи: проектуються максимально рівними та стабільними, що відповідає базовим нормам універсального дизайну щодо мінімізації фізичної втоми та сенсорного подразнення.

Сенсорні стежки: додаткові маршрути, призначені для психологічного розвантаження та фізичної активності, проектуються із застосуванням принципів тактильної стимуляції. Використання на таких стежках матеріалів із різною фактурою (дрібний гравій, деревна кора, природний камінь) змушує людину мимоволі сповільнювати крок. Це сприяє ефекту «заземлення» та активізації сенсорного апарату спостерігача, що є необхідним для зняття психоемоційної напруги.

Просторова ритміка: сценарна побудова маршруту через послідовну зміну камерних (закритих, затінених) та панорамних (відкритих, освітлених) сцен. Така динаміка дозволяє ефективно переключати увагу людини із внутрішніх тривожних станів на зовнішні природні образи.

Рис. 9. Парк «Аль-Фей» в Абу Дабі, ОАЕ [9]

Новий символ доступності

Окремим аспектом забезпечення когнітивної безбар'єрності є впровадження оновленої системи візуальної комунікації. Важливим елементом цієї системи стає новий символ доступності, який створив дизайнер Максим Головка з "Урбаніни". Новий знак переміг у конкурсі Міжнародної спілки архітекторів і Міжнародної організації з прав людини з обмеженими можливостями Rehabilitation International.

Рис. 10. Символ [10]

Важливою перевагою є те, що він не зображає конкретну людину або її інвалідність, а позначає доступність загалом. Тому він має набагато більшу зону використання і може зображуватись на

різноманітних об'єктах, які доступні для користування будь-ким. Новий знак складається з декількох образів. Перш за все це навстіж відкриті двері — символ, котрий чітко асоціюється з відкритістю. Також у знаці впізнається літера «а» від слова «accessibility» («доступність»), що робить його ще зрозумілішим [10].

Висновок

Безбар'єрність можлива лише на перетині технічної доступності та психологічного комфорту. Створення «зон тиші», використання води як акустичного фільтра та проєктування сценаріїв руху, що уповільнюють темп людини, дозволяють перетворити звичайний парк на дієвий інструмент боротьби зі стресом та когнітивним виснаженням.

Запропоновані принципи — від стабільності покриття до архітектурної сценографії — спрямовані на те, щоб кожен мешканець міста, незалежно від його фізичного чи психоемоційного стану, міг відчувати себе захищено та комфортно.

1. Кучерявий В.П. Ландшафтна архітектура: підручник / В.П. Кучерявий. – Львів: «Новий Світ-2000», 2017. – 521 с..
2. Кузьмич О.І. Садово-паркове та ландшафтне будівництво: Навч. посібник. – Рівне: УДАВГ, 1997. 208 с.
3. <https://kharkovgo.com/places/dostoprimechatelnosti/obnovlenniy-sarzhinyar-v-harkove/>
4. В.В. Дідик, Т.М. Максим'юк Естетика та композиція ландшафту: навч. посібник / В.В. Дідик, Т.М. Максим'юк; Нац. ун-т «Львів. політехніка».- Л., 2012.-242 с.-Бібліогр.: с.238-241-укр.
5. Северин С.І. Комплексний озеленення і благоустрій міст. Київ, «Будівельник», 1975. – с 232
6. Зображення згенероване за допомогою ШІ
7. «Альбомі рішень»
https://drive.google.com/file/d/12MrlA1xb8FT2liJ7K_ed_7kVaE6SIH5S/view
8. Довідник з благоустрою парків
<https://drive.google.com/file/d/1T68d17TPrt0XLLo9FaLwqGlvhcCzyDEw/view>
9. <https://landezine-award.com/al-fay-park/>
10. <https://www.urbanyna.com/novyi-symvol-dostupnosti>

REFERENCES:

1. Kucheryavyy, V.P. Landscape Architecture: A Textbook / V.P. Kucheryavyy. – Lviv: 'Novyi Svit-2000', 2017. – 521 pp.
2. Kuzmych, O.I. Garden, Park and Landscape Construction: Textbook.– Rivne: UDVAG, 1997. 208 pp.
3. <https://kharkovgo.com/places/dostoprimechatelnosti/obnovlenniy-sarzhinyar-v-harkove/>
4. V.V. Didyk, T.M. Maksymiuk. Landscape Aesthetics and Composition: Textbook / V.V. Didyk, T.M. Maksymiuk; National University "Lviv Polytechnic". – Lviv, 2012. –242 pp.-Bibliography: pp. 238–241-Ukrainian.
5. 500

Severin S.I. Comprehensive Greening and Urban Improvement. Kyiv, 'Budivelnik', 1975. - p. 232 6. Image generated using AI 7. 'Album of barrier-free solutions' https://drive.google.com/file/d/12MrlA1xb8FT2liJ7K_ed_7kVaE6SIH5S/view 8. Guide to park improvement <https://drive.google.com/file/d/1T68d17TPrt0XLlo9FaLwqGlvhcCzyDEw/view> 9. <https://landezine-award.com/al-fay-park/> 10. <https://www.urbanyna.com/novyi-symvol-dostupnosti>

Bychkovska L.S. ^[1; ORCID ID: 0000-0001-9876-5358],

Senior Lecture,

Husaruk Y.V. ^[1],

student,

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

FUNCTIONAL ACCESSIBILITY AND PSYCHOLOGICAL COMFORT: NEW PRIORITIES IN URBAN RECREATION DESIGN

This article examines the concept of creating 'quiet zones' in urban recreational spaces as a means of ensuring psychological comfort. It analyses the role of water and vegetation in shaping a therapeutic environment. It identifies the key principles of cognitive accessibility and architectural scenography for minimising sensory noise and restoring the mental resources of modern city dwellers.

Keywords: accessibility, psychological comfort, quiet zones, therapeutic environment, sensory ecology, landscape architecture.

Отримано: 30 січня 2026 року

Прорецензовано: 27 лютого 2026 року

Прийнято до друку: 27 березня 2026 року

© 2026 [Bychkovska L.S., Husaruk Y.V.]. Licensee [NUWEE]. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial (CC BY-NC) license (creativecommons.org).